

SJÄLVSTÄNDIGT ARBETE VID LTJ-FAKULTETEN

Landskapsarkitektprogrammet

15 hp

Uteförskola – en undersökning

Fakulteten för landskapsplanering, trädgårds- och jordbruksvetenskap

Birgitta Andersson

2009

SLU, Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för landskapsplanering, trädgårds- och jordbruksvetenskap, LTJ

Birgitta Andersson

Uteförskola

Preschool outdoors

Landskapsarkitekturprogrammet

Landskapsplanering

Landskap, barn, friska, koncentration, miljö

Handledare: Marie Larsson

Examinator: Maria Kylin

EX0379

Skriva om landskap

15 hp, C-nivå

Alnarp

April, 2009

Självständigt arbete vid LTJ-fakulteten

Abstract

“Think of the best for the child” that’s a sentence we been hearing before, but the question is, do we really? Does the child get the opportunities to develop to healthy, safe, creative, mobile, concentrated, invention, curious, harmony child?

Preschool outdoors is about time. On a preschool outdoors, gets the child opportunities to shape materials and the place they are on, the environment on preschool outdoors is formable and the children fantasy is big. Nothing is decided on a preschool outdoors ahead and nothing is static, here is the place where the child creates together with the nature and landscape. The landscape has a central part in the child’s play and in the child development and there are often no limits. In the landscape the child develops notorious skills. In the nature can the child focus and their concentration ability increase, here is silence and balance. Child on preschool outdoors often stays healthy and children on preschool outdoors have the chance to seek up shadows places to cover them from the sun in the spring and at summertime, to eliminate the risk to get skin cancer. To get the opportunities to be in an environment as human been developed evolutionary from make the child feel safe in there daily environment. The child on preschool

outdoors is outside almost the whole day were they can assimilate the daylights who will decrease tiredness and depressed and the child outdoors experience enrich. To examine positive effects on the child’s health and development and to find out the meaning of an environment design on child game and environment I’ve been studding different environmental research results. I’ve also been talking spontaneously to nursery teachers, further on case studies on preschool outdoors has been done with helped from photographed and observation.

Keywords: landscape, children, healthy, concentration, environment

Sammandrag

”Tänk på barnets bästa”, det är en mening vi ofta har hört, men frågan är, gör vi verkligen det? Ger vi barnet möjlighet att utvecklas till friska, trygga, kreativa, rörliga, koncentrerade, uppfinningsrika, nyfikna, harmoniska barn?

Uteförskola är något som ligger i tiden. På en uteförskola får barnet själv forma material och platsen de vistas på, uteförskolans miljö är formbar och barns fantasi är stora. På en uteförskola är inget bestämt i förväg och där inget är statiskt, här skapar barnet sin egen verksamhet. På en uteförskola utvecklas barnet i samspel med naturen och landskapet. Landskapet har många gånger en central roll i barnets lek och i barnets utveckling och där finns oftast inga begränsningar. I landskapet utvecklar barnet motoriska färdigheter. I naturen får barnet fokusera och deras koncentrationsförmåga ökar, här finns tysthet och jämvikt. Barn på uteförskolor håller sig oftast friska och barn på uteförskolor föredrar att söka sig till skuggiga områden när solen står högt och bränner, vilket minskar deras risk för att få hudcancer, för barn på uteförskolan har tillgång till lummiga områden. Att få möjlighet att få vistas i en miljö som vi är evolutionerade ur inger trygghet i barnets vardagliga miljö. Barnen på uteförskolan är utomhus nästintill

hela dagen och får tillgodogöra sig dagsljuset vilket bidrar till att barnen motverkar trötthet och nedstämdhet och deras utomhusupplevelse berikas. För att undersöka positiva effekter på barnets hälsa och utveckling och betydelsen av utemiljöns utformning på barnets lek och miljö så har jag tagit del av olika miljöpsykologiska forskningsresultat. Även spontana samtal med förskolepedagoger har gjorts. Vidare har fallstudie på uteförskola, utförts med hjälp av fotografering och observationer.

Nyckelord: landskap, barn, friska, koncentration, miljö

Innehållsförteckning	3
Inledning	4
Bakgrund	4
Mål & Syfte	4
Metod	5
Avgränsningar	5
Disposition	5
Begreppsdefinition	6
 Uteförskola	 7
Sammanställning av miljöpsykologiska teorier	7
- <i>Positiva effekter på barns hälsa och utveckling</i>	7
- <i>Barns möjlighet att påverka och forma lek och miljö</i>	10
Sammanställning av utepedagogisk verksamhet	14
- <i>Olika förskolor</i>	14
- <i>Fallstudie av uteförskolan Vinden</i>	17
Diskussion	26
Referenslista	33
Bilaga	34

Inledning

Bakgrund

Många barn börjar förskolan då det är runt ett år. När barnet lämnas till förskolan, en hel arbetsdag under en hel arbetsvecka, i flera år, så bör barnets bästa tillgodoses, om så inte sker, finns det risk för hela att samhället blir lidande. Idag tar barnomsorgen på sig delar av ansvaret för att fostra och utveckla barn och i denna uppväxtmiljö anser Grahm (1997) att det läggs en viss värdegrund för barnet och att det därför redan i förskolan bör beaktas vilken miljö som möter barnet och hur barnet möter miljön. Vidare nämner Grahm att det är bra om barns utvecklingskapacitet får komma till uttryck i en omgivning som stimulerar barnet och som då kommer ligga till grund för barnets fortsatta utveckling, både till innehåll och till inriktning (Grahm m fl 1997).

Personligen uppfattar jag att vistelse i naturen gör oss glada och har en positiv effekt. Jag är mamma till 4 barn, varav de 2 minsta går på en uteförskola. Vi bor i en liten lägenhet i en förort till en medelstor stad. Det är inte många dagar på året som vi åker ut i naturen utan det blir

ungefär till påsk, nyårsdagen eller andra stora helgdagar och det beror bland annat på att jag inte bedömer mig har tid till det.

Mål och Syfte

Ett av målen med uppsatsen är att undersöka vilka fördelar det finns för barn att vistas på uteförskola, ett annat mål är att ta reda på om utemiljöns utformning har någon betydelse för lek och utveckling, vidare vill jag via en fallstudie undersöka hur utformning på förskoletomten påverkar barns hälsa, lek, miljö och utveckling.

Syftet med uppsatsen är att undersöka positiva effekter på barnets hälsa och utveckling i deras uteförskolemiljö men jag vill även öka min egen förståelse för hur uteförskolans utformning påverkar barnets lekar och deras uppväxtmiljö. Min uppsats riktar sig främst till planerare och politiker för att eventuellt förtydliga uteförskolans roll i samhället. Om det visar sig att uteförskolor är bra för barnet bör vi kanske fråga oss varför det inte finns fler uteförskolor i Sverige.

Frågeställningar

Vilka fördelar finns med uteförskolor?

Spelar utformningen på utemiljön någon roll?

Metod

För att undersöka positiva effekter på barnets hälsa och utveckling och betydelsen av utemiljöns utformning på barnets lek och miljö så har jag tagit del av olika forskningsresultat som presenterats av Patrik Grahn som är landskapsarkitekt och av Fredrika Mårtensson som är miljöpsykolog. Jag har även tagit del av andra miljöpsykologiska forskningsresultat eller av andras refereringar av miljöpsykologiska studier. Största delen av den inlästa miljöpsykologiska litteraturen har presenterats utifrån ett barns perspektiv som till exempel handlat om hur barnet kan leka och utvecklas tillsammans med landskapet, hur barnet påverkas av att vistas utomhus och platsens betydelse för vilka kreativa, känslomässiga och pedagogiska egenskaper barnets utvecklar och detta är orsaken till varför vald litteratur används.

Litteraturinhämtning har hämtas från Alnarps bibliotek och via databaser. Även spontana samtal har förekommit med förskolepedagoger på en uteförskola, detta resulterade till rekommendering av utepedagogisk litteratur, där jag studerat Titti Olssons, vetenskapsjournalist, intervjuer på olika förskolor som bedriver någon form av utepedagogisk verksamhet. Vidare har en fallstudie på en uteförskola, via litteraturläsning, fotografering och observationer bedrivits av mig.

Avgränsningar

Jag har gjort en litteraturundersökning, men har inte hunnit ta del av litteratur som behandlar barnpsykologi där olika perspektiv av barnets utveckling sätts in i ett pedagogiskt helhetsperspektiv med fokus på barnets omgivning vidare har jag inte hunnit behandla medicinska studier av hur kroppens hormoner påverkas av vistelse i naturen som till exempel att hormonet oxytocin stimuleras i vissa miljöer och har en lugnade effekt på människan. Min undersökning har endast varit fokuserad på att undersöka positiva effekter barn kan erhålla genom vistelse på uteförskola och därmed inte fördjupat mig i eventuella negativa effekter. En ytterliggare avgränsning är att jag enbart har gjort min fallstudie utifrån en uteförskola, jag är medveten om underlaget för min undersökning blir därmed tunt.

Disposition

Resultatkapitel redovisar en sammanställning av olika miljöpsykologiska forskningsresultat, först skildra positiva effekter på barns hälsa och utveckling sedan skildras barns möjlighet att påverka och forma lek och miljö. Därefter redovisas en sammanställning av utepedagogisk verksamhet där delar av intervjuer från olika förskolor som bedrivs någon form av utepedagogisk verksamhet redovisas.

Som en ytterliggare del i resultatkapitlet redovisas en fallstudie på uteförskolan Vinden. Denna har dels bedrivits genom litteraturstudier men även av observationer och fotografering på plats. I fallstudien tillämpas även miljöpsykologiska och utepedagogiska kunskaper som tidigare redovisats i resultatkapitlet. Uppsatsen avslutas med en diskussion om fördelar med att vistas på en uteförskola och om positiva effekterna på barnets hälsa och utvecklingen. Vidare förs en diskussion om hur uteförskolans utformning kan påverka barns lek och miljö. I diskussionskapitlet förs även mindre analyser av uteförskolans roll i samhället.

Begreppsdefinition

Naturen, är ett ord som jag använder mig relativt ofta i uppsatsen och för att förtydliga min tolkning av ordet naturen så är det ett område med variation av träd, buskar och örter. Området har ingen riktig ordnad struktur och där finns det inte alltid fri sikt. Små rum uppstår på ett naturligt sätt och i området förekommer även viss topografisk variation.

Uteförskolor vänder sig till barn mellan ett till fem år, den stora skillnaden är att barn på uteförskolor är utomhus nästan hela dagen. Detta kan vara påfrestande för de små barnen under kalla dagar

eftersom de inte rör sig lika mycket som större barn och därmed förlorar kroppsvärme. På uteförskolor bedriver barn nästan all verksamhet utomhus, där måltider, samling, vila, pyssel, lek sker på lämpliga platser på förskoletomten. Uteförskolor har vanligtvis inte stora inomhuslokaler, likaså har de inte stor tillgång till inköpt materiel, som pedagogiska leksaker och utomhusleksaksställningar, däremot har de ofta stor och vildvuxen förskoletomt. Bild 1 visar exempel på hur en uteförskola kan vara utformad. Utifrån planillustrationen går det tyda en ökad gradient av vegetation ju längre bort från förskolebyggnaden barnet befinner sig.

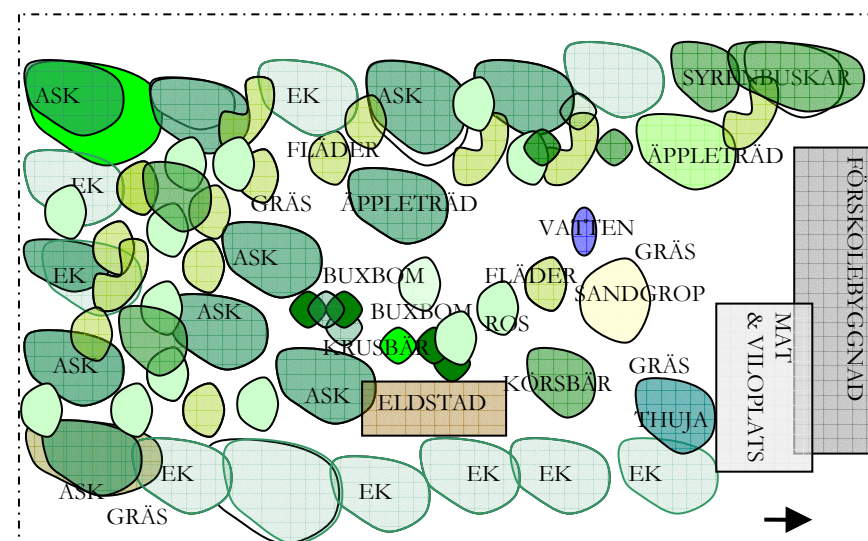

Bild 1. Planskiss på en typ av en uteförskoletomts utformning.

Illustrerad av Birgitta Andersson

Uteförskola

Detta resultatkapitel redovisar en sammanställning av olika miljöpsykologiska forskningsresultat som människor kan erbjuda då de vistas i naturen, där det först kommer att skildra positiva effekter på barns hälsa och utveckling för att efteråt skildra barns möjlighet att påverka och forma lek och miljö.

Därefter redovisas en sammanställning av utepedagogisk verksamhet där utdrag av intervjuer från olika förskolor som bedriver någon form av utepedagogisk verksamhet redovisas.

Som en ytterliggare del i resultatkapitlet redovisas en fallstudie på uteförskolan Vinden som bedrivits dels genom litteraturstudier men även av observationer och fotografering på plats. I fallstudien kommer tillämpade miljöpsykologiska och utepedagogiska kunskaper som tidigare redovisats i resultatkapitlet användas.

Sammanställning av miljöpsykologiska teorier

Positiva effekter på barns hälsa och utveckling

Friskare

Människokroppen påverkas positivt av att vistas i eller av att titta på öppna parker med något inslag av vatten, det har studier av Roger Ulrich (2001) visat då den registrerade och observerade att en människas puls, blodtryck och stresshormoner minskade i dessa miljöer (Grahns, 2007). Fredrika Mårtensson har i sin studie ”Landskap i leken” (2004), observerat att barn som vistas mycket bland träd och buskar är friskare än barn som inte gör det. Liknande resultat framgår det i ”Ute på dagis” (1997) att vistelse i naturen (Coss, 1991; Küller & Lindsten, 1992; Grahns, 1993) bidrar till att barn får bättre hälsa (Grahns m fl 1997).

Minskad risk för hudcancer

Barn som vistas i naturen, blir ungefär 40 % mindre utsatta för skadlig solstrålning och en förklaring till detta är att barn i naturen anses föredra och har tillgång till att leka bland halvskuggiga platser som i sin tur ger ett bra solskydd, hävdar Grahns (2007) utifrån en studie (2004).

Piggare och gladare av dagsljus

Genom att vara tillbringa mycket tid i dagsljus så minskar risken för att under vinterhalvåret drabbas av trötthet, nedstämdhet eller av sömnproblem skriver Rikard Küller (2006) i kapitlet *”Icke-visuella effekter på människan av ljus och färg”*. Något liknande skriver Grahn (1997) då han hävdar att dagsljuset bidrar till att barn mår bra (Coss, 1991; Küller & Lindsten, 1992; Grahn, 1993) samtidigt som barnets utomhusupplevelse berikas (Grahn m fl 1997).

Bra motorik

Barn som vistas på naturlika gårdar får dagligen möjlighet till att träna upp balans, samordning, uthållighet, snabbhet och vighet (Grahn m fl 1997) och enligt Grahn (2007) framgår det att barn på utgårdar av natur rör sig mycket, vilket han baserar på ett resultat från en studie (2004), att barn rör sig ungefär 20 % mer, än barn som vistas på gårdar utan naturlig karaktär. Med detta vill Grahn påpeka att en utemiljö där barnet får tillåtelse och har möjlighet till att springa, klättra, kräla m.m. förbättrar barnets kondition och motoriska färdigheter.

Ökad koncentrationsförmåga

I naturen använder sig barnet av en uppmärksamhet som inte är så krävande, Grahn (2007) och där ges barnet chansen till att vila upp sig

(Grahn, 1992; Kaplan, 1991; Ottosson, 1997; Grahn, 2007). I boken *”Ute på dagis”* presenterar Grahn (1997) en studie, där barn på förskola hade tillgång till stora gröna ytor och där som leken kunde spira, barnen visade bra resultat på uppgifter som krävde koncentration (Grahn m fl 1997).

I naturen kan barnet, enligt Grahn (2007), avskärma sig från ett intensivt informationsflöde (Kaplan & Kaplan), där behöver det inte stänga av eller blockera massa ljud som till exempel buller eller andra störande moment. Vidare så behöver barnet i naturen inte sälla bland en massa okända ansikten som passerar (Kaplan & Kaplan, 1989; Grahn, 1992), eftersom det inte är så mycket rörelse av människor i den naturlika miljön. Då barn vistas i naturen kan de återhämta sig och vara fokuserad på det som krävs och barnet blir inte störd av en massa omkringliggande störningsmoment utan kan istället fokusera och koncentrera på det som ska lösas. Detta leder till att barnets koncentrationsförmåga ökar i naturen (Grahn, 2007).

I naturen får barnet möjlighet till en plats, där deras sinnen och lekar blir stimulerade, utan att ta för mycket anspråk av deras uppmärksamhet skrev Grahn (1997) om i *”Ute på dagis”* och detta leder till att barn som vistas i naturen blir bra på att hantera vardaglig stress

och att inte bli så lätt frustrerade. Vidare skriver ovannämnda författare att naturen är full av objekt, enligt paret Kaplan, som fascinerar och att bli fascinerad kräver ingen större ansträngning. Genom att vistas i naturen så tillåts barns tankar vandra fritt (Grahm m fl 1997).

Utlöpp för känslor

I naturen finns potential och möjlighet för att möta upp barns olika behov och känslor enligt Grahm (2007) och i naturen finns även många varierande platser som förmedlar någon form färg, doft eller ljud (Grahm, 1991; Grahm, et al. 1997; Mårtensson, 2004).

Grahm påstår att det finns en motvikt mot mänskliga relationer i naturen, där får barnet tillgång till kravlösa, enskilda platser som det kan ge utlopp för sina emotioner. Grahm påstår även att Searles anser att naturen medlar mellan vårt medvetna och vårt undermedvetna (Searles, 1960; Andersson & Ottosson, 1982; Ottosson, 1997) och att naturen innehar förmågan att minskar smärta och orolighet (Grahm, 2007).

Ökad självständighet

När barn vistas i naturen leder detta ofta till att barnet tar egna initiativ, det blir då lättare för en vuxen att ta ett steg åt sidan och låta barnet få

möjlighet till att både kroppsligt och sinnligt undersöka omgivningen (Mårtensson, 2005).

I naturen får barnet större verklighetsuppfattning, bättre jaguppfattning och en större tolerans och förståelse (Grahm, 2007). Naturen bär på en dynamisk möjlighetspotential, enligt Grahm (2007), som hävdar att det går se samband mellan miljöns utformning och den tryggheten som förskolepedagogerna står för.

Förskolans utemiljö skulle kunna bistå som en trygghetsgivande ram runt verksamheten, till exempel vid lek och vila, vidare skulle förskolans utemiljö kunna vara utformad så att den underlättar för barnets sociala färdigheter och då inbjuda barnet, till att på egen hand, vågar ge sig ut på upptäcktsfärd.

Barn som växer upp i en trygg utemiljö, där det får lov att använda och utveckla sin kreativitet, medför att barnet får en positiv självbild och en tilltro till egna förmågor (Grahm, 1997).

Enligt Mårtensson (2005), framgår det att barns utevistelse i naturen hjälper till med att stärka barnets självförtroende samtidigt som utevistelsen bidrar till att barnet att håller sig friskt.

Selekterade för naturliga miljöer

Tillfredställelsen människan får av att vistas i naturen är hårt förankrade i oss (Ottosson & Ottosson, 2006), detta på grund av att människans historiska utveckling härstammar från Afrikas savannlandskap och där var det en överlevnadsstrategi att söka skydd och mat på trygga platser (Kaplan & Kaplan, 1989).

Att söka sig till trygga platser verkar vara medfött, för än idag har vi föreställning om att vissa platser, till exempel som naturen, skulle vara mer betydelsefull för oss (Ottosson & Ottosson, 2006), detta skulle kunna vara en av förklaringarna till varför vi vill koppla ihop bra hälsa med naturen (Daubner, 2008).

Att människan historiska ursprung härstammar från naturen anser professorerna Kaplan, genom Grahn (2007). Grahn skriver om teorier som framtagits av Wilson, Ulrich och Cross, där dessa pekar på att det är i vissa miljöer, bland annat trädgårdsmiljöer, som människan känner sig hemma i. Det är speciella miljöer som gör att vi upplever trygghet i och dessa miljöer påminner om de som människan troligtvis har evolutionerats ur under miljontals år. Föredragna miljöer är de som omsluts av stora träd med vatten i sin närhet. (Grahn, 2007).

Barns möjlighet att påverka och forma lek och miljö

Utvecklande miljö

Kreativitet hos barn verkar öka då får tillgång till natur (Bagn, Braute & Koen), framhäver Grahn i boken ”*Ute på dagis*” (1997) och naturen tycks bemöta och kompensera barns behov av sinnlig stimulans, Grahn påpekar även att det i naturen finns krafter som vind, sol, åska och årstidernas färgväxlingar som på ett naturligt sätt gör intryck på barnen. Maria Nordström (Nordström, 1990) har i sin avhandling observerat att ur ett barns upplevelseperspektiv, så verkar utomhus vara mer på riktigt än att vara inomhus (Grahn m fl 1997).

Barn är beroende av bra omgivningar, Grahn (1997), som möjliggör barnets utveckling av olika förmågor, till exempel kreativitet och flexibilitet, likväl är barn i behov av omgivningar som tillåter dem uppleva lugn och ro eller av omgivningar där barnet får utveckla olika resurser som social kompetens.

En utemiljö med olika karaktärer och en mängd av objekt, gör det möjlig för barnet att få lära sig saker med olika egenskaper, det kan till exempel vara att klättra upp på en stor knölig stock, som för barnet vara en utmaning som kräver balans, smidighet och styrka. Undertiden

barnet lär sig övervinna stocken så lär det sig även stockens egenskaper och sin egen fysiska förmåga (Grahm, 2007).

Naturens formbarhet blir begriplig för de yngre barnen, påstår Grahm (1997), eftersom naturen inte ställer krav och den måste inte se ut på ett speciellt sätt, detta möjliggör för barnen att själva få ställa krav och att själva göra tolkningar. En förskolas utemiljö intar på så sätt ett ansvar för att vara platsen där aktiva lekar skapas och där utformningen av utemiljön stimulerar barnet till de lekar som uppstår. I naturen finns variation och mångfald, det kan bidra till att barnet hämtar inspiration från omgivningen (Grahm m fl 1997).

Bra utformning av förskoletomten är då vegetationstätheten stegvis förändras, då buskar och träd gradvis blir utmanande och mer vildvuxna, anser Grahm (2007). Barnet kan då allt efter sin äventyrlust och mognad successivt tillgodose sitt behov, möjligheten att få röra sig från trygghet till utmanande, då vegetationen går från gles till tät. Små barn håller sig gärna till tryggheten, de öppna ytorna, och det lite äldre barnet söker större utmaningar, i det vilda, enskilda och slutna. Om förskoletomten har en bra utformning så går det observera hur barnens lek cirkulerar hit och dit på tomten, från öppna platser intill slutna buskage, mellan sandlådor och lekredskap (Grahm, 2007).

Mängder av material

I naturen hittar barn mängder av löst material som till exempel sand, jord, stenar. Med dessa material kan barnen på ett kreativt sätt skapa med, undersöka, känna eller samla på och vissa fall vill de kanske bara förstöra (Mårtensson, 2005). Löst material är lätt att ändra på hävdar Grahm (2007) och det kan till exempel vara material från buskar, pinnar, vatten och gräs. Utomhus får barn ett naturligt sätt att utforska vatten och vattnets fysikaliska omvandling (Mårtensson, 2005).

Harold Searles anser att små barn får ett visst förhållningssätt till dött material, som till exempel sand skriver Grahm i ”*Barnet och naturen*” (2007) och allt efter barnets utvecklingsprocess fortskrider får barnet i naturen en stegvis erfarenhet för att successivt klara av större och djupare relationer (Grahm, 2007).

Färre konflikter

När barn leker på stora ytor i naturen kan många olika lekar fortgå bredvid varandra utan att barnen behöver uppfatta det som störande, detta är ett resultat utifrån en studie ”*utomhuslek på förskolegårdar*” Mårtensson (2004). På stora förskoletomter, större än 5000 kvadratmeter, med mångfald av träd och buskar, behöver barn inte passning av förskolepedagoger så ofta, Grahm (2007), detta är bland

annat på grund av att färre konflikter uppstår på stora ytor, både bland barnen men även mellan barn och förskolepedagog. På stora ytor tröttnar barn och vuxna inte ut varandra, eftersom de inte stöter ihop så ofta och att det även leder till att förskolepedagogerna inte blir uttröttade av all konflikthantering som annars lätt uppstår vid för trånga ytor (Grahns, 2007).

Det underlättar för barnet i naturen att kunna ta för sig, hitta en kompis, påbörja en lek eller att skapa intressanta situationen, antingen själva eller tillsammans med någon annan hävdar Mårtensson (2005).

Djuren inspirerar

I naturen kan barn hämta inspiration från djurens rörelsemönster som i leken kan få komma till uttryck som arga, kräliga eller hungriga djur, vidare kan barn som vistas ofta i naturen få en viss relation och inställning till djur, enligt Mårtensson (2005), det kan handla om nyckelpigor eller skalbaggar som barnen undersöker, begraver eller tar hand om.

Utifrån Bruno Bettelheims studier, (Bettelheim, 1981, 1982) har Grahns (1997) noterat att barn som ofta vistas i närheten av djur och natur har ett harmoniskt och tryggt beteende.

Samspel mellan kropp och omgivning

Möjligheten för att samordna egna rörelser till naturens egen form och struktur finns i naturen, enligt Mårtensson (2005), för där upptäcker barnet samspelet mellan kropp och omgivning. I naturen kan barnet anpassa sina rörelser efter riktiga objekt, effekten kan bidra till att leken blir mycket stark av samspelet som uppstår mellan sinnliga aktiviteter och fysiska rörelser i den fysiska miljön. I naturen är barnet medvetet om sin omgivning, där de är duktiga på att läsa av och att förstå den, likväl är barnet bra på att se möjligheter som uppstår, vilket kan resultera till att omgivningen knyts in i barnets värld. I naturen upplevs barns uppfinningsförmågor bli stora (Mårtensson, 2005). Grahns (2007) har refererat Mårtensson (2004) där han skriver att lekar stimuleras spontant av barns sinnen, via deras känsel, balans, lukt, smak, syn, temperatur och hörsel.

Större lek och rörelsemönster

I ”Barnet och naturen” (2007), tydliggör Grahns att en naturlig miljö kan medföra att barnet börjar leka många olika lekar och i naturen barn får, enligt Mårtensson (2005), en varierad lek och ett större rörelsemönster, där uppstår olika teman och roller som snabbt kan ändra karaktär, från stillastående till hoppande, från snurrande till springande samtidigt som barns sinnen hela tiden är aktiva (Mårtensson, 2005).

Barn som leker i naturen, får bättre plats för vilda och stöjiga lekar, enligt Mårtensson (2004) och i naturen tillåter barnet ofta landskapet få vara med och styra lekens utformning (Grahns, 2007). Barn som leker i naturen får möjlighet till att göra detta i samspel med terrängen, växligheten eller med hela landskapet, Mårtensson (2005). I naturen är det den fysiska miljön som stimulerar barnet, det kan vara allt ifrån att klänga på något, dra sig upp, åker ned eller att snurra runt, nedför en kulle. Det skulle kunna uttryckas så att en rörlig lek fungera som en kedjereaktion, en lek som drar igång fler rörliga lekar, där den fysiska miljön har den aktiva positionen i leken. Vidare påstår Mårtensson att barn tycker om att leka i naturen, för där kan de röra sig fritt, springa fort eller bara ta det lugnt och njuta av stunden (Mårtensson, 2005).

Naturens olika karaktärer och topografiska skillnader påverkar barns lek, till exempel öppna platser bidrar med kontroll men kan också bidra till en snabb förflyttelse tvärs över till en annan plats, som på avstånd inte går urskilja vad det är. Snårighet kan, enligt Mårtensson, medföra att barn övar koordinering av sina rörelser, backar kan locka till spring eller att barnen rullar runt nedför dem och branta kullar kan sporra barnen till att hjälpa varandra eller att barnet själv kämpar på. I naturen finns potential för rörliga, vilda, lugna eller harmoniska lekar och många barn uppfattar att deras naturliga utemiljö är utmanande

(Mårtensson, 2005). Inspiration till sagor och berättelser, Ottosson (2001) kan hämtas utifrån naturens olika karaktärer (Grahns, 2007).

Skapa egna platser

I naturen kan barn ställa i ordning fysiska platser och tilldela respektive plats speciell funktion (Grahns m fl 1997). I naturen finner barn, enligt Mårtensson (2005), platser som de kan vara ifred på, till exempel ett buskage, bakom en sten eller i ett träd och många av dessa platser anser barn som attraktiva gömställen. Vidare framhäver Mårtensson att i naturen är inget bestämt i förväg, hur den ska se, utan den bidrar med många tydningar och möjligheter. I naturen kan barn skapa en gemensam plats av flera olika platser, där den sammanlagda platsen kan bli mycket betydelsefull i leken. Barns platser är många gånger inte bestående utan kan efter ett tag, falla i glömska eller rent av att förfalla. Naturen är inte statisk, där sker förändringar hela tiden (Mårtensson, 2005).

Samspel barn och vuxen

Enligt Mårtensson (2004) går det se ett starkt samband mellan barn och vuxna i naturen som de gemensamt kan rikta mot omgivningen, det kan till exempel handla om vädret, årstiden eller om människor som passerar.

Sammanställning av utepedagogisk verksamhet

Här redovisas en sammanställning av Titti Olssons intervjuer av olika förskolor som bedriver någon form av utepedagogisk verksamhet i Lunds kommun, där intresset för att använda utemiljön som en resurs växer, särskilt med tanke på att barnens tillgång till natur i städerna blir allt mindre.

Olika förskolor

Uteförskolan Vinden

Uteförskolan Vinden är uteförskolan där det betonas att uteförskolans verksamhet formas av samspelet som uppstår mellan barnet och platsen som barnet vistas på. På uteförskolan Vinden (se Bilaga 1) finns det gott om plats med många varierande ställen, i den lagom gradvis förvildade trädgården och längst ner på uteförskolan Vinden, bakom alla träd och buskar, kan förskolepedagogerna ibland knappt se skymten av barnen och där nere bakom träd och buskar upplever barnen att de är långt borta och där kan leken pågå länge, faktiskt i flera dagar.

På uteförskolan Vinden framgår det tydligt av att ”Det är det som sker mellan barnen och platsen i leken som är själva motorn i verksamheten” (Olsson, 2008. sid. 32). Barns upptäckarglädje utvecklas och deras nyfikenhet och lust stimuleras av hur uteförskolans tomt är utformad.

Barnen deltar med lust och glädje i arbetet som förskolepedagogerna utför och det kan till exempel handla om att sätta potatis eller att vända om i komposthögen. Då barnen är delaktiga i verksamheten så kommer de, enligt förskolepedagogerna, se det sambandet som råder i naturen.

I uteförskolans verksamhet använder sig barnen av redskap som såg, hammare, spik, lastpallar, brädor, pannor, grytor, kastruller, hinkar och spadar och förskolans område undersöks ivrigt av barnen.

På uteförskolan ska det alltid finnas sand och vatten tillgängligt säger förskolepedagoger och all pedagogiska verksamheten utgår alltid från barnens lek.

Förskolepedagogerna säger; att där det finns träd, där byggs det kojor och där marken och platsen är passande, där byggs det fängelse, riddarborg eller sjörövarskepp.

På utförskolan har det köpts in ett staffli med en mångfunktionell utformning, detta staffli kan även användas till andra saker.

Barn på utförskolan får ett naturligt förhållningssätt gentemot eldning, och barnen lär sig även att vid eldning hissas alltid eldflagan och vidare framgår det ur att det ibland lagas mat på öppna elden.

Förskolepedagogerna är duktiga på att ta tillvara de tillfällen och stunder som dyker upp, för att på ett naturligt sätt föra samtal och reflektion med barnen om deras verksamhet. Barngrupper är större utomhus, liksom att leken mellan pojkar och flickor är vanligare utomhus.

En av förskolepedagogerna säger: ”När man är ute som vi inser man hur stort behovet av rörelse är. Jag kan tänka: Har jag stängt inne detta under så många år där jag jobbat tidigare? Säger Annika.” (Olsson, 2008. sid. 36).

Inget barn tycker det är tråkigt utomhus och utomhus är det inget barn som är sysslolös. Utomhus fattar barnen egna beslut, de är självständiga, de försöker alltid själva först eller hjälper varandra innan de ropar på fröken.

Förskolepedagoger på utförskolan Vinden påstår att i naturen går det se att fantasin i barnens lek stimuleras av den miljö som de har runt omkring sig (Olsson, 2008).

Förskolan Holken

Fantasi och nyfikenhet stimuleras när barnen är ute i naturen och spänningen ökar i leken då förskolans utemiljö är gestaltad så att det uppstår tydliga rumskänslor.

Verandan, som ligger mellan förskolebyggnaden och den vilda naturen på tomten, är placerad i en mellanzon, där bedrivs måltider och därifrån utgår barnet till förskolans tomt.

Utomhus finner barn mängder av material och barns flexibilitet och uppfinning inspireras när barnet får upptäcka saker, i naturen kan allt förändras över tiden och allt kan byta plats.

Barn och förälder är stolta över förskolans utemiljö, särskilt de delar de själv varit med och byggt eller planerat. När vi är utomhus så upplevs inte avdelningars gränser och all personal engagerar sig i alla barn. I naturen finns lugnet och upplevelsen av rörelser blir för yviga eller att ljudnivåer blir för höga är minimala (Olsson, 2008).

Örtagårdens förskola

Utomhus är det inte trångt med utrymme. Barn leker med varandra på ett annat sätt, annorlunda grupperingar uppstår, där barns ålder och kön blandas. I naturen blir barn självständiga, där läggs grunden för deras förhållningssätt mot och omsorg för naturen (Olsson, 2008).

Förskolan fågelsång

Det är spännande att äta ur kåsa under bar himmel och vid regn tar vi skydd under träd. Barn känner frihet av att vara ute, där finns det gott om plats och färre konflikter.

Utomhus lär sig barn att respektera levande material och bara använda sådant som ligger på marken.

Barns sinnen skärps och deras estetiska upplevelser berikas av att få titta på en växt uppbyggnad, insekters färgvariation eller på årstidens färgskiftningar.

Ute är barn fysiskt aktiva, de klättrar, bygger och skapar. När föräldrar kommer, guidar de stolt och visar sina nyinkaffade färdigheter.

Utomhus blir barn självständiga och duktiga på att både se och ta till vara de tillfällen som leder till lek och gemensamma aktiviteter (Olsson, 2008).

Föräldrakooperativet Tofsvipan

Utomhus sjungs det eller där bedrivs sagostunden intill trädstammen. Utomhus kan barn i lugn och ro studera i lupp eller krypa in under fruktträd och äta. Barn hjälper till med att hacka grönsaker utomhus och där bedrivs det vila för de yngsta barnen.

Utomhus uppstår mer fysisk kontakt mellan vuxen och barn. Barnen blir hälsosamt trötta av att vara ute och vår verksamhet har direkt koppling till ett globalt miljötank. (Olsson, 2008).

Fallstudie av uteförskolan Vinden

I detta resultatkapitel kommer jag att redovisa min fallstudie på uteförskolan Vinden som jag bedrivit dels genom litteraturstudier men även via observationer och fotografering på plats. I fallstudien kommer jag även att analysera betydelsen av landskapets utformning för barnen med hjälp av tidigare redovisade resultat i resultatkapitlet. I detta resultatkapitel hänvisar jag även till en planskiss på uteförskolans tomt (se Bilaga 1) för att läsaren ska få en bättre förståelse för hur uteförskoletomten är utformad.

På uteförskolan Vinden är barn utomhus nästan hela dagen. Figur ett visar buxbomsbuskar, dessa kan stimulera till lek hela året då de är vintergröna. Denna rumsliga miljö kan vara bra för kurragömma men även då barn vill leka avskilt eller vara ifred. Alla bilder i fallstudien är tagna under vinterhalvåret, därför har många rum inga tak.

Figur ett visar växlighetskaraktären på uteförskolans mellanzon, det vill säga inte öppet och inte slutet. Figur två visar hur uteförskoletomten sluter sig längre bort från förskolebyggnaden barnet är. Barnet kan söka sig till denna miljö då det är mogna för större utmaningar, här har inte längre förskolepedagogerna barnen under full uppsikt, utan barnet lär sig förlita till sig själv eller på sina kamrater.

Fig.1 Landskap som lockar till lek.

Foto: Birgitta Andersson

Fig.2 Rum för spänning, och enskildhet.

Foto: Birgitta Andersson

På figur tre tydliggörs hur flitigt ”skogen” används av de upptrampade slingrande gångarna. På en uteförskola är inget statiskt, här kan stora skillnader ske över en dag. Genom att studera figur tre ser man att ett träd nyligen fälts. Detta skedde då sjuka almar plockades ned på tomten och många platser får en helt annorlunda karaktär och ljusinsläpp som kommer att generera till nya lekar och nytt material att ta sig av i barnets dagliga verksamhet. När träden har blad på sina kronor så springer barnen fram längs de ringlande gångarna utan att se vad som finns bakom kröken, att barnet får möjlighet att vistas i en sådan här natur stimulerar dem till att ständigt vilja utforska.

Figur tre och figur fyra delger uppfattning om hur området längst bort från förskolebyggnaden är utformad. Här går barn och pedagoger, antingen enskilt eller tillsammans och samlar ved till eldstaden. Något som fascinerar mig i denna miljö är att det stundvis är knäppt tyst för att i nästa sekund höra höga ljud av skratt, gråt eller skrik av spänning, förtjusning eller förskräckelse. I denna miljö finns kreativitet och upptäckarglädjen stimuleras. Figur fyra kan vara en plats som under sommaren är helt täckt med brännässlor och går därför inte alls att använda då eller så kan det vara en plats som under sommarhalvåret ger en behaglig skuggig miljö att studera hasselmöss på.

Fig.3 Slingrande gångar uppmuntrar .

Foto: Birgitta Andersson

Fig. 4 Platser uppstår, andra förfaller

Foto: Birgitta Andersson

Figur fem visar tre planteringslådor utmed förskolebyggnadens södra sida. I dem planterar barn squash, smultron, jordgubbar, morötter och potatisar. Planteringslådorna kräver tillsyn och skötsel som kan komma te sig till uttryck via ogräsrensning, förhindra mördarsnigel angrepp och vattning. Stor del av den pedagogiska verksamheten på utförskolan har en verklighetsförankring där barn tillsammans med pedagoger skapar en förståelse för allt har ett samband.

Utifrån figur sex ser vi två kompostbingar. Även här hjälper barn till med skötseln, som att lägga dit grödor och att lufta materialet.

På utförskolan får barn på ett naturligt sätt komma i kontakt med djur. Utförskolan Vinden ligger i anslutning till en 4H-gård och därmed får barnen insikt i vissa delar av djurtillsyn och deras uppväxt och barn som har mycket kontakt med djur har stor möjlighet att utvecklas till trygga och harmoniska barn.

Utifrån miljön i figur sex kan barns fantasier flöda fritt, till exempel av hur katten sitter och spanar efter sork eller möss. Barn är medvetet om sin omgivning och låter omgivningen få ta stor roll i deras aktivitet och miljö. Fågelhuset i anslutning till komposthögen sköts delvis om av barnen som lägger dit bröd och fågelfröer

Fig.5 Planterings lådor intill förskolebyggnaden.

Foto: Birgitta Andersson

Fig.6 Katten spanar vid komposthögen.

Foto: Birgitta Andersson

Figur sju visar uteförskolans miljö nära förskolebyggnaden.. Här är det öppen struktur och vanligtvis vistas de yngre barn här eftersom platsen inger trygghet. Här har även förskolepedagoger bra överblick vilket resulterar till att barnet själv får möjlighet till att genomföra saker eller att själv få lösa konflikter. Platsens öppna struktur möjliggör även till stora snabba gemensamma lekar för barnen. På tomten nära förskolebyggnaden finns sandgropen med central position som angränsar till förskolebyggnadens matplats och delvis till den tätare vegetation på tomten (se Bilaga 1).

Vid sandleverans får sanden utformning av en kulle, för att successivt utjämnas med omgivningen. På uteförskolan finns inga regler att sanden måste stanna i sandhögen, där finns inga gränser utan allt har ett samband och barns kreativitet stimuleras. Figur åtta visar på aktiviteter som kan fortskrida bredvid varandra i sanden. Sanden används ideligen varje dag och många avancerade bak och maträtter går tillagas. Framåt vårkanten brukar sandhögen successivt omvandlas till en sandgrop och under sommaren kan barnen få dela sandgropen med myror. Även enorma komplexa vattenkonstruktioner kan få komma till stånd i sandgropen och som förskolepedagogen sa ”jag vet inte vem det är som har roligast, jag eller barnen”. Den ojämna strukturen i naturen blir ypperligt underlag för de minsta att träna motorik på.

Fig.7 Inga tydliga gränser, allt har ett samband.

Foto: Birgitta Andersson

Fig.8 Ojämn mark i naturen.

Foto: Birgitta Andersson

Vattnet är ett material som fyller viktig funktion på utförskolan. Materialet kan bidra till många fantasifulla lekar och barnet kan ägna mycket tid för att geggamojan ska få rätt konsistens. Här finns inget färdigt koncept hur det ska vara utan barnet är den som bestämmer och tillåts därmed att utveckla i egen takt. Figur nio visar nedgrävt badkar där det alltid finns vatten. I botten av karet finns stora stenbumlingar, för att eliminera drunkningsrisk. Vid bra väder används karet dessutom av fåglar som dricker eller tvättar sig, vilket i sig bidrar till upplevelsevård miljö. Material på utförskolor behöver inte vara påkostat eller ha en given funktion, här kan barnet i samband med tomtens karaktär, tilldela materialets funktion.

Figur tio visar resultat av barns lek som förskolepedagoger spunnit vidare på och utvecklat till tema, de försöker alltid planera utifrån barns lek i landskapet för att på passande plats bygga konstruktioner som figur tio visar. Här ser vi riddarborg närmast och polishus längre bak. Konstruktionerna är placerade i vilda delen på tomten (se Bilaga 1) och upplevelsen av att det är stora barn som bestämmer här är stark. En tomt som är anpassad till alla åldrar är bra för alla barn. Den vilda delen av tomten kan förskolepedagoger inte se tydligt från den öppna zonen intill förskolebyggnaden och jag kan förstå att barnet kan uppleva fångslad här och att det finns behov av en borg att skydda sig i.

Fig. 9 Nedgrävt badkar med vatten.

Foto: Birgitta Andersson

Fig. 10 Riddarborg och polishus, vem vill vara fångslad här?

Foto: Birgitta Andersson

Figur elva framhäver ett målarstaffli med mångfunktionalitet. Barn tycker om att springa under det och då det regnar fungerar det utmärkt som regnskydd. Södra delen av staffliet fungerar bra som solplats. Äldre barn klättrar stolt upp och visar sina färdigheter och ibland monteras stora papper på staffliet som barnen målar på. På senare tid har det även förvandlats till klubbhus. Utifrån denna plats, då äppleträden och syrenbuskarna ännu inte fått blad på träden, får barnen möjlighet att se ut över åkern som angränsar till tomten. Här får de möjlighet att känna frihet och att vila upp från det intensiva informationsflöde som barnen medvetet eller omedvetet annars utsätts för i vardagen. I denna miljö är det inte en massa objekt och föremål som konkurrerar om barnets uppmärksamhet utan barnet kan koncentrera sig på att lösa de uppgifter de tar sig an. Undersökningar visar på att barn som vistas i en naturlig miljö inte blir så stressade.

Eldstaden som visas i figur tolv används näst intill dagligen på utförskolan Vinden och bakom vänster bänk finns ved som barn och förskolepedagog samlat ihop. Runt eldstaden hålls det många gånger spontan samling och det poppas alltid popcorn över öppna elden vid födelsedagar. På elden kokas även nyskördad nässelsoppa på våren, då sitter barnen runt eldstaden på stockarna och äter ur sina kåsor. På hösten grillas egen skörd av äppleskivor och squash.

Fig.11 Mångfunktionellt staffli stimulerar till olika lekar.

Foto: Birgitta Andersson

Fig. 12 Periodvis eldas det dagligen.

Foto: Birgitta Andersson

Bakre delen av figur tretton visar verksamhet med förskolepedagog mitt i barnskaran, av bilden framgår det att barnen är intresserade och lägger knappt märke till fotograferingen. Längre fram på figuren syns sjörövarskepp och vid närmare granskning går det utskilja ett barn som gungar gungbräda på en plank.

Med få medel kan barn fylla sin uppväxt med konstruktiva ändamål i en miljö som tillåter detta. På uteförskolan Vinden finns det stora ytor för barn och här är barnet ständigt i rörelse, detta kan bidra till glada och friska barn. Barn på stora ytor rör sig gärna över stora delar av området då de ska styra och ställa eller kanske kontrollera och undersöka. I naturen är allt föränderligt över årstiden där barns skiftande behov stimuleras.

De stora gamla träden som syns i figur fjorton hyser boplats åt råkor och kråkor. Fåglarna ingår i barnens verksamhet då de får matrester, bröd eller städar upp efter tappad mat. Många barn iakttar fåglarnas rörelsemönster och sociala förhållningssätt gentemot varandra, vidare tycker barn om att studera fåglar hur de kämpar med att samla kvistar och bygga bo och ibland begraver barnen nedfallna fågelungar. De stora träden inger trygghet, hälsa, må bra känsla vilket även vetenskapliga studier visat på.

Fig. 13 Förskolepedagog omringar av intresserade barn.

Foto: Birgitta Andersson

Fig. 14 Stora träd är bra boplats för råkor och kråkor.

Foto: Birgitta Andersson

Topografiska skillnader kan locka barn till aktiva lekar där de springer, åker pulka, rulla runt eller rulla bildäck. Topografiska skillnader stimulerar motoriska färdigheter, möjliggör till att utblicka från eller bara sitta och vila på. Av en ren händelse har jag och min dotter, med hjälp av en passerande lastare, lyckats format en lite fliskulle, som går att urskilja i figur femton och denna kulle har genererat till mycket lek.

Uteförskolan vinden har en naturlig karaktär där vegetation successivt ökar ju längre bort från förskolebyggnaden barnet befinner sig och runt tomten står stora gamla träd uppradade och markerar en tydlig gräns och kontrast mot omkringliggande omgivning. På tomten kan barn se ut utan att själva behöva bli sedda, detta bidrar till en miljö som är avslappnande, där barn och förskolepedagoger lugnt kan rikta gemensam uppmärksamhet mot förbi passerande.

På uteförskolan Vinden skapar barn egna platser. Figur sexton visar bevarandet av nedsågad stock, den har tagits tillvara bland annat för den biologisk mångfalden men även för att berika tomtens utformning. Det har lett till att gamla stockar och stubbar tilldelats olika funktioner och objekt utifrån barnets egna fantasier. En uteförskoletomt som är utformad för att sporra barnets till att kämpa, utmana och undersöka tyder på att förskoletomten får en viktig roll i barnets vardagsmiljö

Fig. 15 Topografisk variation stimulerar

Foto: Birgitta Andersson

Fig. 16 Jag kan klättra

Foto: Birgitta Andersson

Figur sjutton visar exempel på hur landskapet leker med barn. Den gamla stocken är allt ifrån en häst, noshörning, kamel eller elefant och stocken har även de olika djurens ögon. Det går att rida på stocken och man kan vara flera stycken på den. I naturen tränar barn sina fysiska förmågor och glädjen då barnet klarar sina mål är lysande, se figur arton. I naturen finns olika platser som tillfredsställer barns olika behov, vidare är naturen relativt harmlös då ett barn faller, eftersom underlaget är rätt så mjukt. I naturen vågar barnet, då konsekvenserna oftast är hanterbara. Flickan på figur arton är nöjd. Hon har klättrat upp på stocken, detta är en färdighet som successivt fått växa fram i en miljö som tillåter. Barns självförtroende stärks då de klarar av att uppnå sina mål, barn som får tillit har lättare för att utveckla till glad och självständig individ.

En utförskola, som Vinden, med en varierande utformning av utemiljön, tillåter barn, oavsett ålder och mognad, finner lämpliga objekt att pröva sina förmågor. Där är platsen stor och där kan barn leka utan att behöva störa eller avbryta varandras lekar. Här får barn utvecklas i en lagom ljudnivå med god tillgång till dagsljus varje dag. På sommaren får barn på utförskolan Vinden tillgång till halvskuggiga områden, under alla träd och buskar som finns på tomten och där kan barn leka eller vistas och minskar därmed risken att bränna sig.

Fig. 17 Jag kan klättra

Foto: Birgitta Andersson

Fig.18 Jag kan klättra upp

Foto: Birgitta Andersson

Diskussion

Friskare

Barn på uteförskolor vistas i naturen näst intill hela dagen. Utifrån Mårtenssons studier framkom det att barn i naturen var friskare och utifrån Ulrich studier på människor med tillgång till natur, resulterade till att människorna fick bra puls och blodtryck samt minskad antal stresshormoner. Att barn håller sig friska då de får vara i naturen bör, enligt mig, ses som en ren vinst. Jag antar att det kostar mycket för staten att betala för vård av sjukt barn men framför allt är det barnet som är den stora vinnaren, utomhus cirkulerar inte bakterier så lätt utan naturen städar bort en del. Utomhus behöver inte barnet ha så mycket närkontakt och smittorisen för eventuella sjukdomar minskar

Halvskuggiga miljöer

Uteförskolan Vinden har en enorm variation av vegetation. Där finns allt ifrån stora gamla askar och ekar till medelstora körsbärsträd, fläderbuskar och äppleträd till mindre stora krusbärsbuskar och buxbomsbuskar och till små brännässlor. Mångfalden är enorm och utifrån en studie som Grahn tagit del av framgick det att barn som vistas i naturen blev ungefär 40 % mindre utsatt för solens strålar, eftersom barn gärna leker i halvskuggiga miljöer då det finns möjlighet.

Som förälder är jag tacksam för uteförskolans skuggiga miljö, särskilt med tanke på den starka vårsolen och varma sommarsolen som kan bränna barnets hud och öka deras risk för hudcancer.

Dagsljusets betydelse

På uteförskolan tillbringar barnen största delen av dagen i naturen, detta resulterar till att barn får riklig tillgång till dagsljus och utifrån Küller så bidrar dagsljus med att motverka trötthet och nedstämdhet. Grahn anser att barn mår bra genom vistelse i dagsljus samtidigt som deras utomhusupplevelse utvidgas.

Utifrån egen erfarenhet så har barn till heltidsarbetande föräldrar inte stor möjlighet att vistas i dagsljuset på eftermiddagen, särskilt inte under vinterhalvåret och om barnet inte får vistas i dagsljuset under dagtid, så anser jag att detta påverkar barnet negativt. Därför anser jag att det är bra för barn på uteförskolor som dagligen får dagsljusbehovet tillgodosett. Impulsivt kommer jag tänka på att jag hört att självmord är något som sker oftare i nordiska länder än i sydligare länder och detta kanhända beror på att vi möjligen blir nedstämda av nordens mörka klimat under vinterhalvåret, så med tanke på dagsljusets betydelse på människan så är det viktigt att ta till vara på dagsljuset.

Motorisk utveckling i samspel med landskapet

Enligt fallstudie på uteförskolan Vinden uppmuntras barn att förbättra motoriken då utformningen på uteförskolan är lockande. För de minsta barnen, är den ojämna marken ett bra träningsunderlag, för de äldre barnen finns det bland annat träd och stubbar att klättra och hoppa från eller små kullar att springa upp och ned för. På uteförskolan finns många gånger som med dess slingrande utformning stimulerar barn till lek, mystik och spring. Motorisk träning på uteförskolan är kanske extra viktig idag eftersom många föräldrar inte får tiden att räkna till för att hjälpa barnet utveckla motoriskt. Jag tror att stillasittande barn kanske inte blir helt så gynnande av tillgång till datorer och TV, eftersom stillasittandet ökar ännu mer av dessa aktiviteter. I framtiden kan stillasittandet kanske leda till att barnet utvecklar fetma med följsjukdomar och utifrån en studie som Grahn tagit del av, framgick det att barn som hade tillgång till en tomt med natur rörde sig ungefär 20 % mer än barn som inte hade denna förmån.

Koncentration

I dagens urbana samhälle finns det hela tiden ljud omkring oss, det kan vara allt från passerande bussar eller gräsklippning, bara genom att vistas i den urbana miljön tär det på människans uppmärksamhet för att sälla bort oväsentlig information. En uteförskolas naturliga miljö bär

vanligtvis inte på information som tär på barnens uppmärksamhet. I naturen är det mest objekt som fascinerar och att bli fascinerad är inget som tar mycket av uppmärksamheten i anspråk enligt paret Kaplan. Detta resulterar till, enligt Grahn, att barn i naturen får en bra koncentrationsförmåga eftersom det i naturen inte finns så mycket som pockar på barnets uppmärksamhet. Barn på uteförskola får stor möjlighet till att avskärma sig från det informationsflöde som idag finns i vårt samhälle. På uteförskolan får barnet även tillgång till att vila upp sig. Det är kanske så att det skulle kunna undvikas att barn växer upp till stressiga och otåliga personer om de får växa upp i en miljö som uteförskola kan bistå med. Tyvärr går det inte att bortse från att barn som har koncentrationssvårigheter många gånger får tufft klimat i samhället, eftersom det många gånger krävs att barnet kan koncentrera sig, en plats på en uteförskola skulle kanske vara extra bra så att barnet inte behöver tampas med en massa onödigt information.

Platser för olika behov

På uteförskolan Vinden finns det flera olika rum där barnet kan hämta kraft ifrån och Grahn påpekar att då barn vistas i naturen så kan smärta och orolighet mildras. Detta får mig tänka på en flicka på uteförskolan Vinden som sprang in och ställde sig i en fläderbuske då hon blev ledsen. Fläderbusken fungerade här som ett enskilt litet rum. Det är

fascinerande för hur viktig en uteförskolas utformning är, variation och mångfald är viktiga begrepp som jag tycker ska spegla utformningen på uteförskolan, för barn är olika och barn efterfrågar olika saker, så visst spelar utformningen på uteförskolan en stor roll, så att många känslor tas omhand.

Historiskt ursprung

En förklaring till varför vi uppfattar naturen som bra för hälsan kan till exempel vara, utifrån paret Kaplans teori, att vi har evolutionerats från naturliga miljöer och att uppfattningen, att naturen är bra, är troligtvis är medfött. Likväl uppfattar människan att vissa miljöer är bättre än andra, till exempel ett område som är omringat av träd med något inslag av vatten. Den uteförskola som jag bedrev fallstudie på är omringad av stora gamla träd och på uteförskolan finns det alltid tillgängligt vatten i ett nedgrävt badkar. Med vetskap om att detta är en miljö som tilltalar människan, så in finner sig känslan av nöjdhet när man som förälder lämnar sitt barn till en miljö som inger känslan av trygghet och som stämmer överens med det människliga behovet.

Betydelsefullt

Nordström har observerat att, barn upplever att utomhus verkar mer på riktigt än att vara inomhus. Om barn på uteförskolor upplever deras

vardag som riktiga så blir deras dagar betydelsefulla och det skulle kanske kunna förklaras så att luften, himlen och objekten på uteförskola känns allmänna och där blir naturens formbarhet begriplig för barnen. Det får mig att reflektera över barnets anpassningsförmåga. Små barn klättrar troligtvis inte för högt upp i ett träd, för de har inte förmågan att hålla balansen eller att nå de olika grenarna och avstampen, däremot finns klätterförmågan hos de äldre barnen som kan tillämpa sina färdigheter i en utemiljö.

Barnet i naturen ser möjligheter och barnet formar sig med och efter naturen. På en uteförskola finns det hela tiden utmaningar för barnet, barnet får i denna miljö växa i samspel med landskapet. Något som förvånar mig är att barn faktiskt kan mycket mer än vad jag antog, bara de får möjlighet till en bra miljö att försöka i. Jag anser att en uteförskolas naturliga miljö är en bra motpol för barnets upplevelse och utvecklingsbehov.

Skaffar sig kunskap

I uppsatsens resultatkapitel presenteras ett fotografi på en flicka som klättrat upp på en stock. Utifrån det fysiska arbetet flickan utfört så förvärvar hon kunskap om stockens egenskap samtidigt som hon lär sig sin fysiska förmåga. Flickan kan ha övat länge för att få denna

färdighet, men inte förrän hon bland annat hade längden, styrkan, balansen och modet som hon klarade att övervinna sitt mål.

Uteförskolans utformning är viktig för att locka och stimulera barnet, det ska vara roligt att gå till uteförskolan. Barn som har tillgång till varierad och stimulerad utemiljö leker fram sina färdigheter. Den stora stocken kan för barnet även vara en elefant, noshörning, kamel eller en häst och stocken har även djurens ögon. Möjligheten till att uppleva fantasin med hela kroppen finns i uteförskolemiljön.

Anpassning efter naturen

Tomten intill förskolebyggnaden på uteförskolan Vinden har en öppen karaktär och där känner de mindre barnen sig trygga. Ju längre bort från förskolebyggnaden barnet befinner sig, ju tätare blir vegetationen och ju längre bort från förskolepedagogernas uppsikt kommer de. Grahn anser att utformningen på en förskolas tomt är bra då den har gradvis övergång av vegetationstäthet. På uteförskolan Vinden har inte barnen fri sikt till förskolebyggnaden då de befinner sig längst bort från förskolebyggnaden och där är det oftast barnet själv som reder ut eventuella problem och utifrån Olssons intervju framkom det att barn försöker nästan alltid själva först innan de kalla på förskolepedagogerna. Att en uteförskola kan framstå med en gradvis förtätning av vegetationen utifrån förskolebyggnaden är något som jag

tror framför allt uppskattas hos de äldre barnen. Nere i skogen kan de vara för sig själva, där kan de leka eller vara arga och ledsna eller kanske bara vara nyfikna och gå på upptäcksfärd. Att de små barnen håller sig till öppna och trygga ytor är något som barnen även får positiv respons på från förskolepedagogerna, eftersom de kan där ha barnen under uppsikt, men i naturen har barnet stor frihet, för här finns inga skapade gränser, bara de naturliga.

Utveckla självförtroende

Då barn vistas i naturen får de större tillit till sig själva. Detta kan, enligt Mårtensson, bland annat bero på att det är lättare för en förskolepedagog att ta ett steg åt sidan då de är i naturen. Jag tycker det är bra om uteförskolan är utformad så att barnet själv kan ta sig runt, där barnet inte ständig behöver påpassning. Detta resulterar till att barnet i naturen får en bättre jaguppfattning och enligt Grahn bör förskoletomten inge tryggheten så att barnet stimuleras att våga undersöka sin omgivning, både kroppsligt och sinnligt.

En uteförskola som är utformad och som aktivt hjälper barnet att utvecklas både kroppsligt och sinnligt är bra. I naturen finns totaliteten, ett samspel och miljön blir begriplig för barnen. Det hjälper barnet att

se sammanhanget och kanske är det så att barnet som vuxen inte blir så lätt vilse utan lättare står med båda fötterna på jorden.

Obegränsat med material

Materialtillgången är riklig i naturen, där får barn tillgång till sand, stenar, pinnar, vatten och mycket mer. Med elementen går det att skapa, barns fantasi får flöda och alla möjligheter finns. Då skapandet inte blir bra så kan barnet kasta bort det och börja om. Då barnet använder sig av naturmaterial blir det inte så höga kostnader och fokus kommer att ligga på det som barnet skapar. Grahn påstår att Searles hävdar att ett barn har ett visst förhållningssätt mot vissa material, till exempel sand, som barnet kan förhålla sig till. Sand är ett material som inte kräver hög utvecklingsnivå för att kommunicera med och efterhand barnet utvecklas blir det alltmer redo för avancerade kommunikationer, där barnet tar kontakt med till exempel växter, djur och människor.

På utförskolor får barnet möjlighet att utvecklas utan att påskyndas, där finns material för alla åldrar. Med materialet i naturen kan barnet själv bestämma dess funktion. Kännedomen av att själv få bestämma medför att barnet får göra det som det vill. Barnet på utförskolan får möjlighet att tillgodose sina önskemål.

Betydelsen av ytans storlek

Stora ytor på utförskolan är viktiga och det har observerats att olika lekar kan pågå bredvid varandra, då ytan är stor, utan att det stör eller avbryter leken bredvid. Då det finns gott om plats får varje barn det utrymme som behövs, där ingen behöver gå åt sidan. Då det finns stora ytor på utförskolan finns förutsättningen för barnets möjlighet att springa långa och stora sträckor, vilket förbättrar barnens kondition och styrka. Vidare medför en stor yta möjligheten till många olika rumskaraktärer. På utförskolan finns utrymme, där barnet får tillgång att vandra iväg på ett tryggt område. Stora ytor på utförskolan stimulerar barnet att utforska men ändå känna tryggheten av förskolans ramar. I dagens samhälle finns rädslan för att låta barnet själva få upptäcka världen. Särskilt om barnet inte har tillgång till egen trädgård. Alldeles för mycket av tragedier händer i samhället och där har utförskolan med sin trygga ram runt sin stora tomt en viktig funktion för barnet, även om tomten inte är överblickbar för barnet, så är den det för förskolepedagogerna.

Samspelet barn och förskolepedagog

Relationen mellan förskolepedagoger och barn blir mer på riktigt och inte så formellt på en utförskola. En känsla av att utförskolans tomt är deras gemensamma är stark. Enligt Mårtensson, finns det ett

samband mellan barn och vuxna i naturen, ett samband som de gemensamt kan rikta mot omgivningen och det kan till exempel handla om vädret, årstiden eller om en hund som passerar. Som förälder känns det bra om ens barn blir sedd som en individ och inte bara ett barn som ska passas. Barnet blir påverkat av hur föräldrar uppfattar miljön de vistas i och om vuxna är nöjda, då känner barnet tryggheten.

På uteförskolor utför förskolepedagoger sysslor tillsammans med barnen, barnen är delaktiga och utifrån Olssons intervju framgick det att då barn får delta i verksamheten så kommer barnet att så småningom hitta sambandet, till exempel skapa kompost, sköta komposthög, sätta potatis, vattna, skörda, tillaga och äta. Det är bra att denna möjlighet är utförbar på uteförskolor, då processen kring potatis är större än att bara köpa en säck på ICA.

Djurs influens

När barn tillbringar mycket tid i naturen får de ett speciellt förhållningssätt till djur och enligt Mårtensson, kan barn i naturen vårda nyckelpigor och gråsuggor. Bettelheims studier pekade på att barn som vistas mycket i närhet till djur utvecklas till trygga och harmoniska barn. Det skulle kunna vara så att djuren i naturen hjälper barnet att utveckla empati, med det menar jag att barnen på

uteförskolan lär sig att ta hand om och att hjälpa varandra. Eventuellt är det så att djuren i naturen har en betydande roll för att hjälpa barnet utveckla humanitet.

Rörelseanpassning efter omgivning

På öppna platser kan barn leka blindbock, i kuperade landskap kan barnen leka kurragömma, i snåriga miljöer kan barnen leka tjuv och polis och det stora trädet med de spretade grenarna är deras hem.

I uppsatsens resultatkapitel har jag skrivit att Mårtensson har kommit fram till att barnet i naturen kan anpassa sina rörelser efter riktiga objekt och att effekten av anpassningen kan bidra till att leken blir mycket stark av samspelet som uppstår mellan sinnliga aktiviteter och fysiska rörelser i den fysiska miljön. Det är möjligen så att då platsen, landskapet med dess objekt, är involverad i leken så uppfattas leken som kraftig.

I naturen finns ett samspel mellan kropp och omgivning, där blir barnet tränad till att se samspelet och att anpassar kroppsliga rörelser naturen. I uteförskolans miljö får barnet tillåtelse till att ta in landskapet i leken, där finns det potential och utrymme, på en uteförskola finns det inte många restriktioner som begränsar lekens förlopp.

Barnet definierar platsen

På uteförskolor finns möjligheten för barn att själva få skapa och bestämma en plats innehåll. I uteförskolans miljö upplever barn frihet. Känslan att själva få bestämma kommer kanske att hjälpa barnet, då det blir äldre, att ta egna initiativ och att våga stå på sig. Som jag nämnt tidigare i uppsatsen så går mina barn på en uteförskola, jag har själv fått uppleva syrenbusken som en plats där bussen till Landskrona utgår från. Barnens iden kom ursprungligen från en dag uteförskolan haft en dagsutflykt i Landskrona. Jag tycker att det är bra att barns fantasi och kreativitet får komma till uttryck i barnens miljö. Uteförskolans miljö kan formas och föreställa det barnet vill ha.

Glest underlag

Slutligen vill jag framföra att jag bedrivit fallstudie på endast en uteförskola, vilket leder till att underlaget för uteförskolans utformning är glest. Jag kan därför inte påstå att alla uteförskolor har en stor varierande naturlig tomt men om så är fallet, då vill jag passa på att säga att barnet på uteförskolor har enorm utvecklings och lek möjligheter, vidare vill jag poängtera att barn som får tillgång till att vara ute i friska luften oftast mår bra och håller sig friska.

Referenslista

Tryckta källor

- Daubner, C. (2008), *Gestaltning av stadens utemiljöer, Naturlikt kontra Formellt & Abstrakt*, Examensarbete. Alnarp: Institution för landskapsplanering, SLU.
- Grahn P. (2007): "Barnet och naturen". I Dahlgren, Lars-Owe med flera, 2007, *Utombuspedagogik som kunskapskälla. Närmiljö blir lärmiljö*, s. 55-104. Lund: Studentlitteratur.
- Grahn. P, Mårtensson. F, Lindblad. B, Nilsson. P, Ekman. A, (1997), *Ute på dagis*, Stad och Land, Alnarp.
- Küller, R. (2006): "Icke-visuella effekter på människan av ljus och färg". Johansson. M, Küller. M (RED.), (2006), *Svensk miljöpsykologi*, s. 85-100. Lund: Studentlitteratur.
- Mårtensson, F. (2004), *Landskapet i leken. En studie av utombuslek på förskolegården*. Doktorsavhandling. Alnarp: Institution för landskapsplanering, SLU.
- Mårtensson, F & Kylin, M, (2005), *Många kojor och mycket spring. Att planera med barns perspektiv*, Gröna fakta 3/2005, Movium, SLU.
- Olsson, Titti, (2008), *Varför sjunker inte äpplet?*, Stad och Land nr 176, SLU / Movium.

Bilaga 1

Planillustration av och bilder på
utförskolan Vinden.

Av: Birgitta Andersson

